

Edyta Skoczylas-Krotla

Językowy obraz osoby starszej w literaturze dla dzieci

Wśród osób szczególnie bliskich dziecku niezwykle ważne miejsce zajmują dziadkowie. Ich wyjątkową rolę podkreśla się w opracowaniach psychologicznych, pedagogicznych, medycznych, w wypowiedziach autorytetów, w opiniach dzieci i dorosłych, jak również w literaturze pięknej.

W artykule skoncentrowano się na językowych wyróżnikach wizerunku osoby starszej – na przykładzie babci i dziadka – w wybranych utworach dla dzieci¹. Wyekscerpowany materiał leksykalny został uporządkowany z wykorzystaniem pojęcia *domena pojęciowa*, przez którą rozumie się każdy wewnętrznie spójny fragment przestrzeni pojęciowej². Zbiór słów nazywających rzeczy należące do jednej domeny pojęciowej to pole leksykalne³. Obraz babci i dziadka kreowany w analizowanej dla potrzeb artykułu literaturze dla dzieci zawiera następujące reprezentacje leksykalne:

WYGLĄD ZEWNĘTRZNY

Na obraz osoby w starszym wieku składają się takie elementy wyglądu jak: włosy, sylwetka, twarz, ręce:

babcia ma przyprawiany warkocz Nasza 15, *jestem trochę łysa* Nasza 16, *położyła mu na ramieniu swą spracowaną, pomarszczoną rękę* Przyp 38, *chodziła*

¹ Analizowany materiał pochodzi z książek: A. Lindgren, *Dzieci z Bullerbyn*, przeł. I. Wyszomirska, Nasza Księgarnia, Warszawa 2005; S. Lagerlöf, *Legendy Chrystusowe*, przeł. M. Zarębina, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 2000; I. Kleberger, *Nasza babcia*, przeł. W. Skład, Nasza Księgarnia, Warszawa 1986; I. Kleberger, *Wakacje z babcią*, przeł. W. Skład, Nasza Księgarnia, Warszawa 1988 i E. Stadtmüller, *Przypalona szarlotka*, Wydawnictwo Diecezjalne, Sandomierz 2002.

² *Kognitywne podstawy języka i językoznawstwa*, red. E. Tabakowska, Kraków 2001, s. 59.

³ *Ibidem*, s. 59.

mocno przygarbiona Leg 5, *drobna i delikatna*, *tonęła w swoim ogromnym fotelu*. Jej *twarz* wyglądała jak pomarszczone jabłko.

Konceptualizacja wyglądu oscyluje wokół wieku osób przedstawianych postaci. Starość przede wszystkim jest konotowana przez cechę koloru włosów i brody⁴:

białe jak kreda włosy Leg 5, *śnieżnobiałe włosy upięte były na wierzchu głowy w koczek* Nasza 8, *ciężkie białe pasemka włosów* Nasza 14, *ma długą, białą brodę, zupełnie jak krasnoludek* Dzieci 47.

UBRANIE

Kolejnym elementem wizerunku osoby starszej są nazwy ubiorów, nakryć głowy i elementów dodatkowych stroju:

babcia miała na sobie długą, czarną suknię i czarną aksamitkę na szyi Nasza 8, *babcia w swoim szerokim szlafroku lila i w czepku na głowie* Nasza 120, *babcia wróciła w szlafroku* Wak 8, *powiesiła na haku czarny woreczek, który nosiła tylko w niedzielę* Nasza 121, *do swoich czarnych, sznurowanych trzewików* Nasza 9, *czerwona, wełniana halka* Nasza 9, *babcia w długiej czarnej sukni i słomkowym kapeluszu koloru lila* Wak 40, *popielicą nazywała babcia wąski futrzany kołnierz, który nosiła zawsze wtedy, gdy pragnęła być elegancka* Nasza 64, *dziadzius(...) miał na sobie swoje piękne czarne ubranie i najlepszą koszulę* Dzieci 342, *odświętna babcina spódnica i nienagannie wyprasowana dziadkowa koszula* Przyp 81, *babcia Marysia ubrała suto marszczoną spódnicę w kwiaty, wyszywane cekinami góralski serdak i czerwone korale* Przyp 83, *na szyi babcia zawiesiła sobie na sznurku olbrzymią mufkę* Nasza 51.

ZAJĘCIA/PRACE

Leksyka tworząca kolejny krąg tematyczny pokazuje przede wszystkim codzienne zajęcia babci, realizującej tradycyjne obowiązki domowe (gotowanie, pranie) i uczestniczącej w życiu rodziny:

lubię gotować, kiedy jest mi wesoło Nasza 106, *teraz muszę gotować obiad* Nasza 121, *babci też nie było, a miała zrobić klopsy, które zawsze najlepiej się jej udawały* Nasza 121, *umyla ręce i brodę, przypasała fartuch i zabrała się do klopsów* Nasza 121, *w kuchni babcia krzątała się wesoło, szykując kolację* Przyp 37, *babcia upiekła ciasto z kruszonką* Nasza 18, *znakomite biszkopty, które babcia upiekła wczoraj* Wak 13, *chciałam być idealną babcią i upiec wam taką prawdziwą, domową szarlotkę* Przyp 14, *babcia piekła wafle* Wak 17, *jak piękny był to widok, kiedy babcia lała na patelnię złocisto-żółte ciasto. Gdy spód już się przyrumienił, babcia chwytając patelnię i jednym ruchem podrzucała omlet do góry* Wak 105, *babcia musiała uprać pieluchy i ugotować obiad* Nasza 62, *w domu babcia napelniała bielizną ogromny kocioł* Wak 88, *po chwili grzała przy piecu poduszki, aby wnuczusiom ciepłutko się zasypiało* Przyp 38.

⁴ B. Niesporek- Szamburska, *Językowy obraz pór roku i tradycji kulturowych w twórczości dzieci*, Katowice 2004.

Z przywołanym polem semantycznym wiążą się zajęcia dziadka, posiadające rzadką reprezentację tekstową:

dziadek układał świeże szczapki przy piecu, żeby obeschły Przep 37, *dziadzius wychodzi na spacer(...) Siedzi i wygrzewa się w słońcu* Dzieci 49, *ciężko, uczciwie pracował, był doskonałym inżynierem. Dbał o swoją rodzinę. Dobrze wypełnił te lata, dni i godziny, które mu Pan Bóg podarował* Przep 46 – 47.

Leksyka nazywająca prace wykonywane przez osoby starsze oddaje stereotypowe wyobrażenie, przedstawiające babcie siedzącą w fotelu bujanym i robiącą na drutach. Pole leksykalne zawiera również wyrazy określające inne czynności wykonywane przez babcie i dziadków:

robiąc na drutach długą, czerwoną kiskę Nasza 6, *siedząc, ciągle robiła na drutach pończochę* Leg 5, *świetnie mi się przy nich szydełkuje* Przep 48, *umiała śpiewać pieśni, ale nie śpiewała co dzień* Leg 6, *ruszyła dziarskim krokiem, śpiewając: „Wędrownka to radość młynarza”* Nasza 29, *jak świetnie babcia potrafi po-wozić* Wak 40, *właśnie skończyłam rozwiązywanie krzyżówki – powiedziała ucieszona babcia. – Jak to miło, kiedy nie ma się na głowie obowiązków gospodyni!* Wak 74, *babcia wzięła różaniec i ukłękła przy łóżku* Przep 38.

Leksyka ogniskująca się wokół zajęć ludzi starszych pokazuje ich pozytywną rolę w życiu rodziny. Dziadkowie okazują uczucia wnukom, mają dla nich czas:

babcia , po pierwsze, miała czas, a po drugie, znała się na eleganckich manierach Nasza 6, *najprzyjemniej jednak było, gdy babcia czytała jej „Podróże doktora Dolittle”* Nasza 18, *babcia przyszła pocałować dzieci na dobranoc* Przep 97, *roześmiała się babcia, całując małą kandydatkę do świętości w sam czubek piegowatego noska* Przep 162.

Babcia i dziadek, którzy mają całe pokłady cierpliwości, konstruują, malują, wycinają, rysują razem z dziećmi:

Coś wam pokażę – mrugnęła do dzieci babcia, zapaliła świeczkę, wzięła do ręki cieniutki patyczek i na białym jeszcze jajku wymalowała gorącym woskiem bazie Przep 75, *po chwili kolorowy papier został pocięty na paseczki. Tymi paseczkami Basia z Babcią okleiły kolejną pisankę* Przep 76, *nawet babcia dała się wciągnąć w szopkowe szaleństwo i pomogła sklecić żłóbek z patyczków* Przep 181.

Dziadkowie to najlepsi nauczyciele - wyjaśniają zawiłości świata, pomagają w jego zrozumieniu. Zdają sobie sprawę, że dziecko musi do wielu spraw dorosnąć i że każdy człowiek rozwija się we własnym tempie. Wnuczek, który przez nikogo nie jest popędzany, który nie widzi zniecierpliwienia u dorosłych, który uczy się w czasie zabawy z dziadkami, szybciej zdobywa nowe umiejętności i wiedzę:

wszystko dzięki dziadkowi, który uważał, że poprzez zabawę prawie wszystkiego można się nauczyć. Jako zapalony numizmatyk zupełnie niepostrzeżenie nauczył wnuka niezłego kawałka historii, opowiadając mu o królach, których podobizny przedstawione były nas pociemniałych ze starości pieniązkach Przep 16, *gdy stwierdził, że Maciek ma kłopoty z czytaniem, wymyślił inną zabawę (...) Solniczka – odczytywał głośno dziadek (...) Prowadzę jednym punktem – zacierał reczę dziadek* Przep 16.

Duża ilość czasu pozwala dziadkom pokazywać wnukom świat powoli – nie tylko w książkach czy telewizji, ale przede wszystkim „na żywo”. Pochylają się z dziećmi nad owadem czy kwiatkiem, wymieniają ich nazwy, pokazują gwiazdy. Dziecko dowiaduje się, że każda rzecz warta jest zobaczenia i poznania. W ten sposób kształtuje również swą wewnętrzną wrażliwość. Jako przykład mogą posłużyć literackie werbalizacje:

długo jeszcze siedzieli wokół żarzącego się ogniska i rozmawiali. Na niebie zabłyśły gwiazdy. Babcia pokazywała dzieciom gwiazdozbiory Wak 89, *w końcu ukazała się jakaś boczna dróżka(...) wiecie, dlaczego tu zboczyłam? Czy widzieliście już coś takiego? (...) Ze zdumieniem przyglądali się mrowisku wysokości człowieka, pokrytemu mnóstwem rojących się mrówek* Wak 46.

Wyekscerpowana leksyka tworzy obraz starszych ludzi, którzy uczą szacunku dla rzeczy i tradycji oraz przeszłości. Babcia przechowuje stare listy, pocztówki, fotografie. Dziecko przegląda czasem skarby razem z babcią, słucha jej opowiadań, dowiaduje się, że z przedmiotem mogą wiązać się konkretne uczucia lub sytuacje:

gdy babcia była w takim humorze jak dzisiaj, pozwałała dzieciom buszować w tym skarbcu i pytać, o co dusza zapragnie. - A masz jeszcze ten mój list znad morza? (...) Babcia wydobyła z jakiejś szuflady opasłą teczkę z napisem „Maciuś”. Były w niej rysunki, laurki, pierwszy szkolny zeszyt i listy, a wśród nich nagryzmolony kredką „szyfrogram”: (...) jest tu taka wjelka pjaskownica i może tes jes. Od czasu tego listu, gdy ktoś w rodzinie opowiadał z przejęciem o czymś niezbyt istotnym, babcia pytała: A morze też jest? I wszyscy zaczynali się śmiać Przyp 151.

Dziadek ma skrzynkę z narzędziami pełną części, które mogą się jeszcze przydać. Dziecko towarzysząc dziadkowi, zaczyna rozumieć, że warto coś naprawić, przerobić albo schować, bo może się przydać później:

dziadzius ma w szafie skrzynkę z narzędziami, które chłopcy mogą od niego pożyczać, a on pomaga im strugać łódki i różne inne rzeczy Dzieci 48.

Gromadzenie przedmiotów i pamiątek stanowi doskonałą okazję do opowiadań z dawnych lat, w których dziadkowie mówią o własnych przeżyciach, o udziale w ważnych wydarzeniach, stąd szczególna częstość użycia czasownika *opowiadać*, np.:

opowiada nam też często przypowieści biblijne i o tym, jak to było dawniej na świecie, gdy dziadzius był małym chłopcem Dzieci 48, *dziadzius opowiadał nam, jak kiedyś dawno temu było na świecie* Dzieci 161, *strasznie lubię, gdy dziadzius opowiada, jak było dawniej* Dzieci 162, *wtedy dziadzius opowiedział, że kiedy był dzieckiem, miał tak okropny ból zęba przez cały miesiąc, że zmuszony był pójść do kowala, żeby mu wyrwał ów ząb* Dzieci 272, *jeśli w gazecie jest napisane, że gdzieś uderzył piorun, to dziadzius umie opowiedzieć najmniej dwadzieścia różnych wypadków, gdzie i kiedy piorun uderzył dawniej. A jeśli jest napisane, że byk zakłuł kogoś rogami, to dziadzius opowiada nam o wszystkich ludziach, których znalazł i których byk wziął na rogi* Dzieci 48.

Opowiadania babć i dziadków – przedstawicieli rodu i wychowawców - mają bardzo ważną zaletę. Uświadamiają dzieciom, że istnieje przeszłość, że starsi też byli mali, że istnieją więzi między pokoleniami: dziadkowie – rodzice - wnuki, co rodzi przekonanie, że historia rodziny (także samego dziecka) trwa od dawna:

Pradziadkowie to korzenie.

Dziadek z babcią mocny pień.

A rodzice zdrowy konar.

Trzy gałązki rosną zeń Przyp 19.

Konkretyzacje tekstowe przywołują stereotypowy, utrwalony w literaturze dla dzieci obraz babci jako bajarki, skupiającej wokół siebie dzieci, budującej niezwykły klimat bliskości i niepowtarzalnej więzi oraz kontaktu międzypokoleniowego:

do tej pory siadywała każdego dnia na rogu kanapy w swoim pokoju i opowiadała bajki. Nic innego nie mogę sobie przypomnieć, tylko to, że babcia opowiadała od rana do wieczora, a my dzieci siedzieliśmy wokół niej i słuchali. Było to wspaniałe życie. Innym dzieciom nie wiodło się tak dobrze jak nam Leg 5, kiedy opowiadała jakąś bajkę, kładła rękę na mojej głowie Leg 5, kiedyśmy tak siedzieli w samotności, babcia zaczęła opowiadać Leg 7, tyle babcia zdążyła opowiedzieć Leg 9, opowiem wam bajkę o pewnym kotku – zgodziła się babcia Przyp 90.

Wyjątkowe znaczenie opowiadań babci i dziadka zostaje podkreślane poprzez przymiotnik *ciekawe* oraz wielokrotność powtarzania tej czynności: *jeszcze raz, tyle razy*:

babciu (...) opowiedz coś o wujku Ludim. Przecież już tyle razy opowiadałam wam o nim. Nic nie szkodzi – zawołała Brygida – opowiedz jeszcze raz, to jest takie ciekawe! Nasza 85, opowiedz dziadziusiu, jak uciekłeś (...) przecież słyszałyście to już tyle razy. Prosiłyśmy go jednak tak bardzo, żeby nam to opowiedział jeszcze raz, że zgodził się i opowiedział Dzieci 64.

W tworzywle leksykalnym analizowanych utworów występują określenia zajęć i czynności, które rzadko łączą się z osobami starszymi. Połączenia te nadają postaciom wyjątkowy charakter i ukazują osoby starsze jako niezwykłe i oryginalne: *chcesz jeździć na łyżwach? Czy nie jesteś na to trochę za stara? Nasza 51, babcia przymocowała łyżwy i wjechała na lód Nasza 52, babcia wyciągnęła spod ławy wrotki (...) i już jeździła wzdłuż i w szerz pokoju, zakreślała eleganckie łuki i kołysała się z boku na bok, unosząc do góry to jedną, to drugą nogę Nasza 9, sunęła na wrotkach wyasfaltowaną ulicą, popychając przed sobą dziecięcy wózek Nasza 18, jazda na wrotkach nie jest żadną dziecinadą, jest to bardzo zdrowy sport Nasza 98, babcia (...) wkroczyła do pokoju, a za nią dreptała, popiskując, gromada maleńkich, puchatych kurczątek (...) Skąd ty je wzięłaś? – spytała mama. – Wysiedziałam Nasza 21, babcia nagrała zasady dobrego zachowania na płycie gramofonowej i wciąż nam je puszcza Nasza 8, babcia, już ubrana w swoją najlepszą czarną suknię, zeszła wolno po drabinie z sypialni na poddaszu Nasza 71, babcia zręcznie przeprowadziła wóz między namiotami do wilgotnego miejsca nad brzegiem jeziora. Zeszła z kozła, wyprzęgła Maksa i zaprowadziła go na łękę Wak 92.*

SAMOPOCZUCIE

Dzięki dziadkom dziecko może się przekonać, że ich miłość nie zna granic, że jest ktoś taki, kto zawsze wysłucha prośby i zrobi wszystko, by spełnić pragnienia wnuka. Dla dziadków nie ma rzeczy niemożliwych. Starają się dać z siebie wszystko, zarówno w odniesieniu do spraw materialnych, jak i w poświęceniu własnego czasu i sił, nawet jeżeli nie jest ich tyle co dawniej, np.:

Basieńko, może zwolnisz dziadka z pójścia na to przedstawienie – prosiła babcia. – Ostatnio tak słabo się czuję. Nic podobnego! – Zaprotestował dziadek. – Oczywiście, że pójdę i będę klaskał najgłośniej ze wszystkich Przep 20, dziadek rzeczywiście czuł się słabo, ale nadrabiał miną Przep 20, babcia musiała przystawić mały stołeczek, aby dokopać się do stosownego rocznika, ale czego się nie robi dla ukochanych wnucząt Przep 152.

W tekstach odnaleźć można słownictwo charakteryzujące stany zdrowotne i słabość, częste u ludzi w podeszłym wieku:

dziadzius nie czuje się najlepiej (...) Ostatnio osłabł tak, że prawie nie rusza się z łóżka Przep 39, dzieci zauważyły, że rzeczywiście jest dziwnie blady Przep 40, dziadzius już od jakiegoś czasu czuł, że jego życie dobiega końca Przep 41, dziadzius wyglądał tak, jak gdyby był trochę zmęczony Dzieci 215, czuję się jakoś dziwnie i w ogóle jestem zmęczony Dzieci 215, babcia całkiem ochrypla i była ledwie żywa Nasza 18, babcia jest chora Nasza 20.

USPOSOBIENIE/NASTRÓJ

Niezwykle bogate pod względem ilościowym i różnorodne z punktu widzenia doboru określeń jest słownictwo związane z przywołanym polem leksykalnym. Należą tu przede wszystkim wyrazy nacechowane pozytywnie, kreujące wizerunek osoby ciepłej i cierplivej. Spokój, rozwaga i chęć niesienia pomocy sprawiają, że babcia lub dziadek wcielają się w rolę rodzinnego terapeutypocieszyciela, który przytuli, otrze łzy i wysłucha. Babci lub dziadkowi można o wszystkim powiedzieć, gdyż dotrzymują tajemnicy:

nic się nie martw – pocieszyła go szybko babcia Przep 76, babcia, zawsze taka pełna pomysłów i znająca sposób na wszystko, patrzyła na dzieci zafrasowana Przep 113, czekajcie aniołki - usiłowała zachować spokój babcia Przep 104, widzisz Ciusiu, nie było się o co złościć – stwierdziła pogodnie babcia Przep 104, damy sobie radę – uspokoiła ją babcia, puszczając oczko do dzieci. Maciek i Basia dobrze wiedzieli, co to znaczy – babcia ma świetny humor Przep 151, ukazała się babcia, zdrowa i wesoła Nasza 21, znad okularów popatrywała przyjaźnie na młodych ludzi Nasza 46, babcia nie była zrzęda i wkrótce wesoło sobie rozmawiali Nasza 60, poprosiłyśmy dziadziusia, żeby nie mówił o tym nikomu. Obiecał, że nie powie Dzieci 65.

ROLA/ZNACZENIE DLA INNYCH

Przypominam sobie, że coś ubyło z naszego życia. Było to tak, jakby zamknięta została brama do całego pięknego, zaczarowanego świata, przez którą mogliśmy

przedtem swobodnie wchodzić i wychodzić. A teraz nie było nikogo, kto by się znał na tym, jak otworzyć tę bramę Leg 6–7, pamiętam jeszcze modlitewkę, której mnie nauczyła, i jeden wiersz psalmu Leg 6, babcia właśnie daje Brygidzie lekcję dobrego zachowania Nasza 5, oprócz jabłek dostajemy od dziadziusia ślazowe cukierki Dzieci 49, babcia, królująca w fotelu przy oknie, skinęła dzieciom głową na przywitanie (...) Babcia nie przerwała swego wykładu., mówiła: – Myj ręce, czyść paznokcie i czesz włosy, nie rozrzucaj dokoła swoich rzeczy, sprzątaj pokój, siedź prosto, nie sprzeczasz się Nasza 6, Nikt nie miał i nie ma takiego ojca jak ja. Wtedy dziadzius zaczął płakać Dzieci 223, że też ludzie pamiętają o takim staruszką jak ja Dzieci 223.

OCENA POSTACI

Obraz osób starszych – babci i dziadka – reprezentuje zdecydowanie stereotyp pozytywny⁵, wyróżniający się wyrazistym znakiem wartościowania pozytywnego, osiagającego wręcz poziom idealizacji, np.:

babcia ma bardzo dobre maniere Nasza 39, twoja babcia jest prima, superprima Nasza 48, babcia jest najlepszą kucharką. – Kucharką – poprawił go Janek Wak 88, wasza babcia jest prima stare pudło Wak 97, jest to najlepszy dziadzius, jaki jest na całym świecie Dzieci 47, babcia jest najlepsza na świecie, bo i bajkę opowie, i szarlotkę upiecze... Przyp 14, dziadzio był cudownym, dobrym człowiekiem Przyp 42, takiego dobrego dziadziusia Dzieci 50, dziadzius jest taki dobry, taki dobry! Dzieci 124, dziadzius jest tak dobry dla nas wszystkich Dzieci 302, opowiedziały mu, że babcia nie tylko potrafi świetnie gotować, piec, szyć, lecz nawet jeździ na wrotkach, i że wszystkie dzieci ze wsi zazdroszczą Pieselangom ich sportowej babci Wak 26, wasza babcia jest niezwykłą kobietą i jak wspaniale umie gotować Wak 25.

UCZUCIA INNYCH DO OSÓB STARSZYCH

Wśród wyrazów oddających uczucia wobec osób starszych wyróżnić można zarówno uczucia przyjemne, jak i przykre. Kategorię uczuć pozytywnych reprezentują nazwy rzeczownikowe (*podziw, szacunek, uwielbienie*), określenia czasownikowe (*zaimponować, lubić*), przymiotnikowe (*dumna*) i imiesłowowe (*kochana*):

to jest przecież moja kochana babcia Wak 51, kochana babcia, kochany dziadek Przyp 23, dziadzio (...) Taki dobry, kochany, taki potrzebny... Przyp 51, dzieci utworzyły wokół niej krąg i przyglądały się jej, pełne podziwu Nasza 52, Frycek i Karolina nie mogli się dość napatrzeć babci Nasza 8, Janek był zdumiony, że babcia wie cokolwiek o Indianach. Jego szacunek dla niej wzrósł ogromnie i teraz bardzo się już cieszył, że babcia jedzie z nim do Ameryki Nasza 30, babcia niesamowicie mu zaimponowała Nasza 60, dzieci słuchały tego z przyjemnością, gdyż

⁵ J. Bartmiński, J. Panasiuk, *Stereotypy językowe*, [w:] *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku*, pod red. J. Bartmińskiego, t. II, Wrocław 1993, s. 283.

bardzo były dumne ze swojej babci. Wak 26, Basia patrzyła na dziadka z uwielbieniem Przep 20, strasznie lubię, gdy dziadziś opowiada Dzieci 162.

Uczucia szacunku i miłości do dziadków językowo odzwierciedlają nacechowane emocjonalnie formacje słowotwórcze (zdrobnienia i spieszczenia) np.:

gdy dziadziś był małym chłopcem, tatuś i mamusia mu umarli i musiał iść do ludzi Dzieci 64, dziadzio słuchał tego wszystkiego z błogim uśmiechem Przep 39, babuniu w dniu Twojego święta serdecznie ci dziękuję za to Przep 21.

Emocjonalne uczucia przykre określają bezpośrednie i pośrednie nazwy stanów psychicznych: ból, strach, brak osoby bliskiej, np.:

przypominam sobie, że zaprowadzono nas, abyśmy pocałowali rękę zmarłej. Baliśmy się i wtedy ktoś powiedział, że to ostatni raz możemy podziękować babci za całą radość, jaką nam dawała Leg 6, prócz tego jedno pamiętam najlepiej: jak mi jej brakowało, gdy odeszła Leg 6, naprawdę źle było wtedy, gdy umarł dziadzio. Na ten ból nie było żadnego bananowego żelu Przep 50.

Zaprezentowany obraz babć i dziadków zawiera wyłącznie pozytywne elementy. Osoby starsze należą do rodzin, pełnią w nich liczne role. Są to osoby z jednej strony bardzo normalne, z drugiej zaś nadzwyczajne, dowcipne, imponujące humorem, pomysłowością, zaradnością. Babcie i dziadkowie tworzą niepowtarzalną atmosferę i wnoszą cierpliwość oraz miłość w relacje międzypokoleniowe, wyznając zasadę, że *wszystko będzie dobrze, jeśli będziemy się wzajemnie kochać i okazywać sobie życzliwość* Nasza 127.

Rozwiązanie skrótów:

Dzieci – A. Lindgren, *Dzieci z Bullerbyn*, przeł. I. Wyszomirska, Nasza Księgarnia, Warszawa 2005.

Leg – S. Lagerlöf, *Legendy Chrystusowe*, przeł. M. Zarębina, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 2000.

Nasza – I. Kleberger, *Nasza babcia*, przeł. W. Skład, Nasza Księgarnia, Warszawa 1986 .

Przep – E. Stadtmüller, *Przypalona szarlotka*, Wydawnictwo Diecezjalne, Sandomierz 2002.

Wak – I. Kleberger, *Wakacje z babcią*, przeł. W. Skład, Nasza Księgarnia, Warszawa 1988.

Bibliografia:

- Bartmiński J., Panasiuk J., *Stereotypy językowe*, [w:] *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku*, t. II, pod red. J. Bartmińskiego, Wrocław 1993.
- Językowy obraz świata*, red. J. Bartmiński, Lublin 1990.
- Kobylińska J., *Obraz matki w utworach Władysława Orkana*, [w:] *Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie, Prace Językoznawcze IX*, pod red. T. Szymańskiego, E. Klisiewicza, S. Koziary, Kraków 1997.
- Kognitywne podstawy języka i językoznawstwa*, red. E. Tabakowska, Kraków 2001.
- Korwin-Piotrowska D., *Powiedzieć świat – kognitywna analiza tekstów literackich na przykładach*, Kraków 2006.
- Niesporek-Szamburska B., *Językowy obraz pór roku i tradycji kulturowych w twórczości dzieci*, Katowice 2004.
- Skoczyła-Krotła E., *Wybrane aspekty językowo – stylistyczne twórczości Władysława Bełzy*, Częstochowa 2001.